

1. Inleiding

Het halen van een diploma is van groot belang. Jongeren zonder diploma hebben veel meer kans om werkloos te worden dan jongeren met een diploma en ze komen veel vaker met justitie in aanraking. Ook doen ze vaker een beroep op de gezondheidszorg. Schooluitval en werkloosheid worden vaak van generatie op generatie doorgegeven. Met een diploma hebben jongeren een betere kans op de arbeidsmarkt en kunnen ze deze negatieve generatie-spiraal doorbreken.

De taak van de leerplichtambtenaar is tweeledig: 1) erop toezien dat leerlingen niet uitvallen op school en 2) borgen van het recht op onderwijs.

Corona heeft een grote impact gehad op de scholen en de leerlingen

In het schooljaar 2022-2023 was deze invloed nog steeds merkbaar. De aantallen thuiszitters, verzuimmeldingen, schooluitvallers en zorgmeldingen zijn sterk gestegen.

Wel is het goed te vermelden dat de meeste leerlingen het goed doen op school. Zo heeft de regio Zuidwest Friesland (deze regio bestaat uit gemeente De Fryske Marren en gemeente Súdwest-Fryslân) al jaren de laagste of een van de laagste percentages voortijdig schoolverlaten.

De caseload van onze leerplichtambtenaren is sterk toegenomen

Ondanks dat veel goed gaat is het aantal verzuimmeldingen het afgelopen schooljaar sterk gestegen. Dit betekent dat onze leerplichtambtenaren (in De Fryske Marren gebruiken we tegenwoordig de term "leerplichtconsulenten") een hoge werkdruk ervaren. Tot en met 2024 zijn er tijdelijk extra uren beschikbaar.

Hieronder treft u het jaarverslag 2022-2023. Achterliggende cijfers en informatie vindt u in bijlage 1.

2. Alle kinderen hebben recht op onderwijs; dit is vastgelegd in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Dit recht is ongeacht het land van herkomst. Het recht op onderwijs wordt geborgd met de leerplichtwet. De leerplichtwet bestaat uit de leerplicht (van 5 tot 18 jaar) en de kwalificatieplicht (van 18 tot 23 jaar). Leerplichtambtenaren zien toe op de naleving van de leerplichtwet. De kerntaak is het voorkómen van schoolverzuim en het tegengaan van voortijdig schoolverlaten.

De functie van leerplichtambtenaar is veranderd

Door de jaren heen is de functie van leerplichtambtenaar veranderd van handhaving naar preventie. Tot het einde van de vorige eeuw lag de nadruk op de leerplicht: de leerplichtambtenaar handhaafde vooral op verzuim en schreef zo nodig een proces verbaal uit. Het ging dan vooral om ouders die hun kind buiten de schoolvakanties mee op vakantie namen.

Van leerplicht naar leerrecht

Aan het begin van de 20^e eeuw verschoof de nadruk van het handhaven op de leerplicht naar het bewaken van het leerrecht. De leerplichtambtenaar ging zich meer bezig houden met de begeleiding van de jongere en zijn of haar ouders. In De Fryske Marren gebruiken we daarom tegenwoordig de term leerplichtconsulent, omdat dat meer recht doet aan de inhoud van het werk.

De leerplichtconsulent is een belangrijke schakel in de keten van zorg

Dat komt omdat de leerplichtconsulent handhavend kan optreden; andere hulpverleners kunnen dit niet. Reguliere hulpverlening is in Nederland meestal op vrijwillige basis.

Schoolverzuim is vaak een teken van achterliggende problematiek. Deze problemen kunnen divers van aard zijn: verslavingsproblematiek; depressiviteit; angststoornissen; gepest worden op school; overbelaste jonge mantelzorgers die thuis voor een zieke ouder of een ziek broertje of zusje moeten zorgen; kindermishandeling – om er maar enige te noemen. In de keten van hulpverlening rondom de leerling fungeert de leerplichtconsulent als spin in het web.

Scholen zijn wettelijk verplicht verzuim te melden bij leerplicht.

Op basis van de wet zijn er verschillende soorten verzuim; zie hiervoor bijlage 1.

3. Het belang van een startkwalificatie

Een startkwalificatie is een diploma havo, vwo of mbo niveau 2. Zonder een startkwalificatie maakt een jongere op langere termijn weinig kans op de arbeidsmarkt. Vanwege de huidige personeelskrapte komt een 17- of 18-jarige zonder diploma gemakkelijk aan een baan(tje). Maar als de jongere ouder (en daarmee duurder) wordt, zijn er weer nieuwe, goedkopere en jongere arbeidskrachten te vinden. De jongere komt dan op straat te staan. Daarom motiveren onze leerplichtconsulenten de leerlingen om school af te maken en een startkwalificatie te behalen.

Aansluitend aan de leerplicht volgt de kwalificatieplicht. De taken voor kwalificatieplicht voor onze jongeren die naar het mbo gaan worden uitgevoerd door de contactgemeente van de regio Zuidwest Friesland (de contactgemeente is Súdwest-Fryslân).

De organisatie die schooluitval tegen gaat heette voorheen RMC (Regionaal Meld- en Coördinatie Centrum) maar heet sinds kort Doorstroompunt. Alle gemeenten in Nederland zijn wettelijk aangesloten bij een Doorstroompunt.

4. Het aantal casussen is sinds corona explosief gestegen

In schooljaar 2022-2023 hebben de leerplichtconsulenten 574 leerplichtcasussen behandeld tegenover 365 in het schooljaar daarvoor. Dat is een toename van bijna 60%. Het totale aantal leerplichtige jongeren in De Fryske Marren bedraagt 7.572 leerlingen. Dat betekent dat 7,5% daarvan te maken heeft gehad met leerplicht.

Bij de helft van de casussen, 288, ging het om zorg, bemiddeling en advies. In deze gevallen is de leerplichtconsulent betrokken geweest om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Vaak zijn deze leerlingen begeleid naar een vorm van hulpverlening.

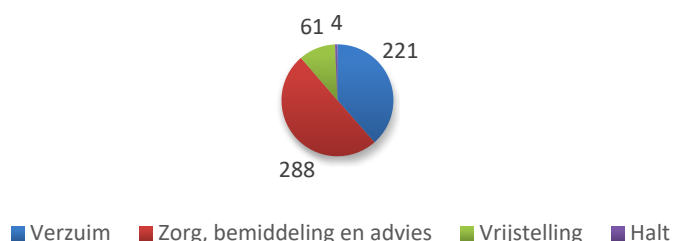
In 61 gevallen is een vrijstelling verleend. Zie voor de vrijstellingen verder paragraaf 7 hieronder.

In vier gevallen is er een HALT-maatregel opgelegd.

In 221 gevallen was er sprake van "regulier" verzuim. Dit is ruim een verdubbeling ten opzichte van de twee voorgaande schooljaren, toen er iets meer dan 100 verzuimers waren. Verreweg de meeste, 200, vonden plaats op het voortgezet onderwijs.

Zie voor verdere cijfers bijlage 1.

Soorten casussen 2022-2023 Totaal 574 casussen leerplicht

5. Redenen van verzuim

Uit gesprekken met de leerlingen kwam vooral naar voren dat ze weinig tot geen motivatie hadden voor school en daarom spijbelden. De leerplichtconsulenten gaan dan in gesprek met de leerlingen, de ouders en de school. Soms was inzet van schoolmaatschappelijk werk, een jongerenwerker of extra (huiswerk)begeleiding nodig. Soms ook was een zwaardere vorm van jeugdhulp aangewezen. Bij andere leerlingen was een gesprek en een waarschuwing voldoende om het verzuim te stoppen.

6. Handhaving bij aanhoudend ongeoorloofd verzuim

Onze leerplichtconsulenten gaan maar zelden over tot handhaving of een proces-verbaal. De reden is dat een goed gesprek en toeleiding naar andere vormen van hulpverlening meestal beter werken. Er wordt alleen nog gehandhaafd bij verwijtbaar verzuim. Bij niet-verwijtbaar verzuim volgt geen proces verbaal maar wordt een hulpverleningstraject gestart of volgt een zorgmelding bij Veilig Thuis.

Proces verbaal

In de afgelopen twee schooljaren hebben onze leerplichtconsulenten geen proces verbaal uitgeschreven. In schooljaar 2020/2021 gebeurde dit tweemaal.

HALT

Een andere mogelijkheid is een HALT-traject. HALT staat voor Het ALTERNatief. HALT is bedoeld om de jongere een stap verder te helpen, en tegelijk te laten zien dat er grenzen zijn. Het gaat meestal om een combinatie van een leeropdracht, een opstel of een excuusbrief. Halt en hulpverlening kunnen goed samengaan. Na een HALT-afdoening verzuimt 50 tot 60 procent niet opnieuw. In schooljaar 2022-2023 hebben onze leerplichtconsulenten viermaal naar bureau HALT verwezen, tegen tweemaal in schooljaar 2021-2022.

7. Vrijstellingen

Ouders kunnen een beroep doen op vrijstelling van de leerplicht. Dit kan op grond van een aantal artikelen van de leerplichtwet 1969.

Opvallend afgelopen schooljaar was de toename van het aantal 15-jarigen dat zonder diploma van het voortgezet onderwijs direct naar het mbo overstapte: van 7 naar 19. Voor deze overstap is formeel een vrijstelling van de leerplicht nodig omdat het mbo pas toegankelijk is voor leerlingen vanaf 16 jaar. In de regio wordt onderzocht hoe het aanbod in het voortgezet onderwijs kan worden geoptimaliseerd zodat er meer leerlingen op school blijven. Tegelijk zijn we blij met de inzet van het mbo voor deze categorie leerlingen.

De voornaamste reden voor deze overstap naar het mbo was gebrek aan motivatie op het voortgezet onderwijs.

Zie voor meer cijfers bijlage 1.

8. Thuiszitters

Thuiszitters zijn jongeren die geen onderwijs volgen omdat ze door hun problematiek niet naar school kunnen. Vaak gaat het om ernstige psychische problematiek.

Gemeenten zijn wettelijk verplicht zich in te spannen thuiszitters weer naar een vorm van onderwijs te krijgen, volledig of zo nodig in deeltijd.

De leerplichtconsulenten spelen een cruciale rol bij het tegengaan van thuiszitten. Zij zoeken samen met de leerling, de ouders en de school naar (maatwerk)oplossingen. Ook zijn zij gesprekspartner voor jeugdhulpverlening. Er wordt steeds vaker ingezet op maatwerk. Dit zijn arbeidsintensieve trajecten voor de leerplichtconsulenten.

In De Fryske Marren waren er aan het begin van het schooljaar 43 thuiszitters. Aan het eind waren het er nog 24.

9. De effecten van corona

Corona en de corona-maatregelen hebben diepe sporen nagelaten, ook bij de leerlingen. Dit is een jaar na dato nog steeds merkbaar. Scholen melden dat leerlingen meer moeite hebben om tot leren te komen, minder gemotiveerd zijn en moeite hebben met plannen. Ook veel leerlingen geven aan dat ze nog steeds niet lekker in hun vel zitten. Ze vinden moeilijker hun plaats in de groep en hebben

sociaal-emotionele problemen. Vooral meisjes in het voortgezet onderwijs scoren op het vlak van welbevinden en concentratie veel lager dan vóór corona en ervaren meer prestatiedruk.

Programma's en projecten op scholen

Scholen hebben de afgelopen jaren veel extra inzet gepleegd om het welbevinden van hun leerlingen te verbeteren, met programma's, projecten en extra mentoruren. Die worden betaald worden uit de zogenaamde NPO-middelen (NPO = Nationaal Programma Onderwijs). Deze middelen zijn tijdelijk en kunnen worden ingezet tot en met schooljaar 2024-2025.

NPO middelen: het 30 project en On Stage

Ook de gemeente draagt haar steentje bij, door de bekostiging van extra inzet van jongerenwerkers en verschillende programma's en projecten op scholen. Dit gebeurt in samenwerking met het onderwijsveld. De meeste projecten worden bekostigd uit de NPO-middelen.

Twee voorbeelden op het voortgezet onderwijs zijn het 30 project en het project On Stage. Beide hebben als doel het voorkomen van uitval op het mbo. Dit gebeurt door leerlingen op het voortgezet onderwijs door middel van diverse activiteiten, speed-dates, een beroepenfeest enzovoort, in contact te brengen met plaatselijke ondernemers. Op deze manier krijgen leerlingen een beter idee van welke beroepen en bedrijven er zijn en kunnen ze hun studiekeuze daarop aanpassen. Een verkeerde studiekeuze is namelijk vaak de oorzaak van schooluitval op het mbo. Ook voor de ondernemers zijn deze projecten belangrijk; in deze tijd van personeelskrapte kunnen ze zo leerlingen enthousiast maken met hun beroep of bedrijf. De verwachting is dat er op deze manier meer jongeren in de regio blijven en werk vinden in plaats van dat ze wegtrekken. Beide projecten worden mede gefinancierd door de gemeente. Vanaf 2025 zijn er geen middelen meer beschikbaar. De ervaringen van scholen, leerlingen en ondernemers zijn positief.

10. Niet-Nederlandstalige leerlingen

De afgelopen jaren is het aantal buitenlandse leerlingen toegenomen. Het gaat om azc-leerlingen, kinderen van statushouders, en de laatste twee jaar ook Oekraïense leerlingen. Ook deze leerlingen vallen onder de leerplichtwet. Schoolgang is niet altijd de eerste prioriteit; in het land van herkomst is onderwijs vaak heel anders vorm gegeven dan in Nederland. Taal, cultuur, normen en waarden, psychische problematiek en trauma's maken deze groep leerlingen behoorlijk arbeidsintensief. De leerplichtconsulenten komen vaak op het azc en in de locaties waar Oekraïense gezinnen worden opgevangen om tekst en uitleg te geven over de leerplicht en het leerrecht. Deze gesprekken en de zorg-overleggen vergen veel tijd.

11. Ontwikkeling: meer casuïstiek en ernstiger problematiek

De leerplichtconsulenten merken een forse verzwaring van hun caseload. Niet alleen is het aantal casussen explosief gestegen, maar daarnaast is de problematiek ook zwaarder geworden. Ook de toename van het aantal niet-Nederlandstalige leerlingen (zie hierboven) speelt een rol. De leerplichtconsulenten zijn daardoor veel langer bezig om een leerling terug naar school te krijgen. Bovendien komt het steeds vaker voor dat een leerling voor korte tijd naar school gaat en dan opnieuw uitvalt.

Bovenstaande houdt in dat de workload van de leerplichtconsulenten veel zwaarder is geworden. Dit jaar en volgend jaar worden door het Doorstroompunt Zuidwest Friesland acht extra uren leerplicht gefinancierd. Met een 60% toename van de workload zijn deze uren hard nodig maar vanaf 2025 stopt deze tijdelijke bekostiging. Het voornemen is om bij de perspectiefnota 2025 middelen aan te vragen voor uitbreiding van de formatie.

Bijlage 1

1. Soorten verzuim: relatief en absoluut verzuim

1a. Relatief verzuim

Is een leerling wel ingeschreven, maar gaat hij/zij niet naar school dan is er sprake van **relatief verzuim**. Relatief verzuim wordt onderverdeeld in **signaalverzuim**, **licht verzuim** en **luxeverzuim**. Verzuimt een leerling in vier weken tijd zestien les- en/of praktijk- uren, dan is de school verplicht dit te melden bij leerplicht.

1.a.1 Signaalverzuim

Is een leerling vaak te laat of spijbelt hij of zij regelmatig, dan heet dit **signaalverzuim**. Het verzuim is dan een signaal dat er sprake is van dieperliggende problemen. Met preventief ingrijpen kunnen de leerplichtconsulenten vaak schooluitval voorkomen.

1.a.2 Licht verzuim

Is het verzuim minder dan zestien uur per vier weken dan valt dit onder **licht verzuim**. Dit kan een eerste teken zijn van achterliggende problematiek.

1.a.3 Luxe verzuim

Is een leerling zonder toestemming van de schooldirectie/leerplichtconsulent met verlof buiten vastgestelde schoolvakanties dan heet dit luxeverzuim.

1b. Absoluut verzuim

Absoluut verzuim betekent dat een leerling niet is ingeschreven bij een school. Dit komt veel minder vaak voor dan relatief verzuim. In De Fryske Marren is het afgelopen schooljaar één melding van absoluut verzuim geweest. Deze leerling is uiteindelijk gestart op het MBO.

2. Soorten verzuim: cijfers schooljaar 2022/2023

In 2022/2023 hebben de leerplichtconsulenten in totaal 574 casussen behandeld. Hiervan waren 288 zorg-gerelateerd. Er waren 221 "reguliere" verzuimmeldingen. Hiervan waren er 9 meldingen van luxe verzuim.

Bij 173 meldingen was er sprake van signaalverzuim waarbij de GGD, jeugdhulpverlening of het sociaal wijkteam jeugd en gezin betrokken was.

Bij 45 meldingen was sprake van licht verzuim. Deze leerlingen zijn bij de leerplichtconsulent op het verzuimspreekuur geweest. Met een waarschuwing is verder verzuim voorkomen.

3. Vrijstellingen

Ouders kunnen een beroep doen op vrijstelling van de leerplicht. Dit kan op grond van de volgende artikelen van de leerplichtwet 1969:

- **Artikel 5 onder a**, als een kind niet in staat is om onderwijs te volgen vanwege lichamelijke of psychische gronden, hiervoor is een recente verklaring nodig van een onafhankelijk arts.
- **Artikel 5 onder b**, als ouders overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs.
- **Artikel 5 onder c**, als de leerplichtige onderwijs volgt in het buitenland.
- **Artikel 3a, 3b en 15**, vanwege bijzonder omstandigheden waarbij de jongere op andere wijze onderwijs volgt.

In het staatje hieronder ziet u het aantal vrijstellingen van de afgelopen twee schooljaren. Er is een flinke stijging zichtbaar vooral voor artikel 3b. Waarschijnlijk heeft dit te maken met corona: leerlingen stappen over van het voortgezet onderwijs naar het mbo omdat ze geen motivatie meer hebben om een diploma te halen.

Aard van de vrijstelling	2021/2022	2022/2023
Art. 3 a - Vervangende leerplicht	0	2
Art. 3 b - Vervangende leerplicht (overstap MBO 15 jarigen)	7	19
Art. 5 onder a - Lichamelijke of psychische ongeschiktheid	17	21
Art. 5 onder b - Bedenkingen tegen richting van school	5	4
Art. 5 onder c - Bezoeken van school in het buitenland	4	7
Art. 15 - Volgen van ander onderwijs (vrijstelling kwalificatieplicht)	1	4
Totaal	34	57

4. Thuiszitters

Schooljaar 2022-2023 waren er 43 thuiszitters in De Fryske Marren. De meesten hiervan waren 14 en 15 jaar oud. Er waren meer jongens (25) dan meisjes (18) die thuis zaten. Aan het eind van het schooljaar waren er nog 24 jongeren die thuis zaten. De meeste andere leerlingen zijn naar weer naar school gegaan; in één geval is een vrijstelling afgegeven. De meest voorkomende oorzaak was psychische problematiek.